Konstitutionsutskottets betänkande

1981/82:14

om information till röstberättigade utlandssvenskar

I motion 1980/81:859 av Margareta Andrén (fp) och Esse Petersson (fp) yrkas att riksdagen beslutar att hos regeringen hemställa om en översyn av informationen till röstberättigade utlandssvenskar enligt de riktlinjer som framlagts i motionen.

I motiveringen anför motionärerna att det är angeläget att väljarna får god information om de beslut som lagstiftarna fattar liksom att de erhåller den politiska information som är en förutsättning för att kunna ta ställning i de allmänna valen. Den allmänna informationen till de i Sverige bosatta är enligt motionärerna tämligen god medan den till de i utlandet bosatta röstberättigade svenska medborgarna är mycket knapphändig. Motionärerna erinrar dels om den viktiga roll som Sveriges Radios utlandssändningar spelar för informationen till utlandssvenskar som kan nås av sändningarna, dels om den informationskanal som utlandssvenskarnas tidning är. Beträffande tidningen uppger motionärerna att denna inte når mottagare i Asien och Sydamerika förrän tre månader senare. Ett sätt att öka informationen skulle enligt motionärerna vara att ambassader och konsulat gjorde bandinspelningar av utlandsprogrammet varifrån sedan intresserade till självkostnadspris kunde rekvirera bandkassetter. Men även andra vägar att förbättra informationen borde kunna prövas. Motionärerna föreslår vidare att frågan om riksdagens information till utlandssvenskarna prövas i samband med pågående översyn av riksdagens utåtriktade information.

Allmän bakgrund

Genom beslut av 1967 års riksdag öppnades möjlighet för svenska medborgare bosatta utomlands att delta i riksdagsval under förutsättning att vederbörande varit kyrkobokförd i Sverige någon gång under de senast förflutna fem kalenderåren och i övrigt uppfyllde gällande rösträttsvillkor. Efter förslag till 1975/76 års riksmöte (prop. 1975/76:111, KU 1975/76:43) beslöt riksdagen att utvidga kretsen röstberättigade genom att tidsgränsen för kyrkobokföring utvidgades till sju år varjämte vissa lättnader i fråga om ansökningsförfarandet m. m. gjordes med tillämpning vid 1976 års val.

I proposition 1975/76:111 redovisades i ett särskilt avsnitt (s. 27–29) de överväganden om *informationsåtgärder* m. m. som valtekniska utredningen gjort i sitt betänkande (SOU 1975:8).

Föredragande statsrådet anförde i denna fråga följande:

Utredningen har i ett särskilt avsnitt uppehållit sig tämligen utförligt vid frågan om information till utlandssvenskarna inför allmänna val. Det konstateras där att valdeltagandet bland utlandssvenskarna är i hög grad beroende av att information i god tid når ut till de röstberättigade rörande det instundande valet och i första hand om tiden för ansökan att bli upptagen i särskild röstlängd. Vidare sägs att informationen – som hittills ombesörjts av RSV och Sveriges Radio – inför 1973 års val skötts på ett förtjänstfullt sätt. Enligt utredningens mening bör den också inför ett kommande val bedrivas i huvudsak efter samma principer som hittills. De viktigaste informationsåtgärderna har varit annonsering i den svenska dagspressen och olika inslag i radio och TV.

Enligt min mening är det angeläget att frågan om information till utlandssvenskarna inför allmänna val ägnas tillräcklig uppmärksamhet. Jag är ense med utredningen om att informationen inför kommande val bör bedrivas efter i huvudsak samma principer som hittills.

Konstitutionsutskottet (KU 1975/76:43), som instämde med vad som anförts i propositionen beträffande informationsfrågor, förutsatte med anledning av en motion (1975/76:2206 c) att de svenska utlandsmyndigheterna fick i uppdrag att på lämpligt sätt delta i insatserna på detta område. Detta gavs regeringen till känna.

I proposition 1976/77:75 föreslogs sådan ändring av reglerna för utlandssvenskarnas rösträtt att tidsgränsen för kyrkobokföring avskaffades. Konstitutionsutskottet tillstyrkte propositionen. I en reservation (s) yrkades avslag på propositionens förslag. Riksdagen följde utskottet. De nya och nu gällande reglerna är att den som någon gång varit kyrkobokförd i Sverige är röstberättigad om han i övrigt uppfyller kraven för rösträtt.

Antalet i särskild röstlängd upptagna/valdeltagande

Sedan utlandssvenskar fått rösträtt har de deltagit i riksdagsval sedan 1968.

År	Antalet röstande	Upptagna på särskild röstlängd	Valdeltagande %
1968	1 540	1 900	81,0
1970	1 461	1 720	84,9
1973	3 414	3 870	88,1
1976	6 331	7 202	89,2
1979	12 258	15 338	80,0

De som efter ansökan upptagits i särskild röstlängd utgör emellertid ej alla utlandssvenskar. Några säkra siffror på totala antalet utlandssvenskar finns inte att få, men antalet har bedömts kunna uppgå till 25 000–50 000 personer.

Informationskanaler m. m.

Informationen till utlandssvenskarna har i huvudsak bedrivits genom riksskatteverkets (RSV) och Sveriges Radios försorg, men också andra, t. ex. Utlandssvenskarnas förening och dess tidning, Riksföreningen för sverigekontakt och dess tidning men även enskilda företag med verksamhet i utlandet har spritt information till medlemmar resp. anställda genom förenings- och företagstidningar.

RSV:s valtekniska information tillställs envar som ansöker om att bli upptagen på den särskilda röstlängden, och den sänds även till dem som tidigare varit upptagna på denna.

Sveriges Radio Utlandsprogrammet sänder program till utlandet på sex språk utöver svenska. Sändningarna är normalt 30 minuter långa och når enligt vad som uppges med några små undantag varje del av världen. På vardagarna inleds varje sändning med en nyhetsbulletin där strävan är att inom ramen för en internationell nyhetstjänst ge en bred täckning av händelseutvecklingen i Sverige och Norden. Redaktionen presenterar också dagliga kommentarer till in- och utrikeshändelser.

I specialprogram skildras den politiska, ekonomiska, sociala och kulturella utvecklingen liksom dagligt liv i Sverige. Sändningstiden på svenska av egna producerade program uppges uppgå till ca 5 timmar per dag. Härutöver återsänds radions program 1 normalt mellan kl. 16.30 och 20.30, varigenom två ekoprogram kan distribueras.

Dagspressen är helt naturligt en viktig informationskälla. Där ges också genom annonser valteknisk information. De tidningar som utges av ovan nämnda föreningar är en särskilt väsentlig kanal till utlandssvenskarna i detta hänseende.

Översynsgruppen för riksdagens utåtriktade information

Översynsgruppen, som arbetat under hösten 1980 och våren 1981, har i sin slutrapport 1981-06-10 redovisat utvärdering och förslag rörande riksdagens utåtriktade information och skisserat skilda förslag till förbättringar av informationen till den svenska allmänheten, press, institutioner etc. Som en särskild punkt har översynsgruppen föreslagit att Sveriges Radio Utlandsprogrammet genom riksdagens försorg skall tillställas material. Det förutsattes att riksdagens pressekreterare skulle kunna få ett särskilt ansvar för att den önskvärda informationsförmedlingen kom till stånd.

Utlandsmyndigheterna

Utlandsmyndigheterna fullgör för valets genomförande sin viktigaste roll i egenskap av att fungera som vallokal och förmedla information till utlandssvenskarna ang. förfarandet för att uppföras på särskild röstlängd etc.

Av de ca 500 honorärkonsulaten har omkring hälften också fungerat som vallokal. Enligt vad som uppgivits röstade vid 1979 års val ca 25 000 personer i utlandet. Av dessa var som framgått också omkring hälften egentliga utlandssvenskar.

Utskottet

I motion 1980/81:859 har föreslagits att riksdagen hos regeringen hemställer om en översyn av informationen till röstberättigade utlandssvenskar enligt de riktlinjer som framlagts i motionen.

Som framgått ovan har kretsen röstberättigade svenskar bosatta i utlandet vidgats vid skilda tillfällen sedan 1968, senast med giltighet fr. o. m. valet 1976.

I anslutning till behandlingen av prop. 1975/76:111 med förslag till ändring i vallagen togs särskilt upp frågor om informationsåtgärder. Valtekniska utredningen (VTU), som refererades i propositionen, konstaterade att valdeltagandet bland utlandssvenskarna i hög grad är beroende av att informationen *i god tid* når ut till de röstberättigade rörande det stundande valet och i första hand om tiden för ansökan om att bli upptagen i särskild röstlängd. Beträffande informationen – främst av RSV och Sveriges Radio – inför 1973 års val, som särskilt studerats, befanns att denna skötts på ett förtjänstfullt sätt. De viktigaste informationsåtgärderna hade varit annonsering i den svenska dagspressen och olika inslag i radio och TV. Departementschefen delade VTU:s uppfattning att informationen inför kommande val borde bedrivas efter i huvudsak samma principer som ditintills. Han underströk vidare det angelägna i att frågan om information till utlandssvenskarna inför allmänna val ägnades tillräcklig uppmärksamhet. Konstitutionsutskottet anslöt sig i detta hänseende till vad departementschefen anfört och förutsatte, bl. a. med anledning av motion i ämnet, att de svenska utlandsmyndigheterna fick i uppdrag att på lämpligt sätt delta i insatserna på detta område. Detta gavs regeringen till känna.

Som framgått av ovan redovisade har antalet utlandssvenskar som upptagits i särskild röstlängd för de allmänna valen ökat från ca 3 900 år 1973 till drygt 15 000 år 1979. Av de upptagna har 90 resp. 80 % också deltagit i valen 1976 och 1979. Det verkliga antalet utlandssvenskar i vallagens mening är emellertid okänt, men har uppskattats till 25 000–50 000.

Att informationen till de röstberättigade utlandssvenskarna är mycket viktig för valdeltagandet slogs fast vid riksdagsbehandlingen 1976, och utskottet uttalade sig i sammanhanget även för att de svenska utlandsmyndigheterna skulle få i uppdrag att på lämpligt sätt delta i insatserna på detta område. De viktigaste kanalerna för den mer tekniska valinformationen utgörs av RSV och Sveriges Radio. För den mer allmänna informationen om politiska förhållanden, samhällsfrågor i stort och aktuell debatt torde, liksom hittills, de föreningar som är verksamma inom detta område vara väsentliga

källor. De förmedlar också valteknisk information.

Motionärernas uppslag om att utlandsmyndigheterna skulle kunna kopiera vissa radioprogram etc. för försäljning till utlandssvenskarna har enligt vad utskottet erfarit redan tidigare övervägts inom utrikesförvaltningen, varvid det emellertid visat sig att problem uppkommit beträffande upphovsmannarätten.

Inom utlandsmyndigheterna görs en hel del insatser rörande informationen inför valen av valteknisk karaktär men även genom att hålla pressöversikter och tidskrifter tillgängliga. En viss distribution förekommer dock, och intresserade som hör av sig kan som regel få tillgång till aktuellt informationsmaterial. I viss utsträckning har även särskild röstmottagning anordnats på orter där svensk representation inte finns. Utlandssvenskarna är inte koncentrerade till platser där utlandsrepresentation finns, och förhållandena är naturligen mycket varierande mellan olika delar av världen, vilket medför särskilda svårigheter för utlandsmyndigheter att sprida information.

Antalet röstande utlandssvenskar har som redovisats ovan ökat mycket kraftigt sedan 1973, varför det finns anledning anta att informationen fungerat tillfredsställande. Utskottet vill särskilt understryka betydelsen av att valmyndighet och utlandsmyndigheter ägnar särskilt intresse åt att informationen till utlandssvenskarna når ut i mycket god tid. Beträffande information från riksdagens sida har f. ö. nyligen åtgärder vidtagits för att förbättra spridning av riksdagsmaterial till radions utlandsprogram. Mot bakgrund av det ovan redovisade finner utskottet det inte påkallat med någon särskild utredning, varför motionen avstyrks.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motion 1980/81:859.

Stockholm den 24 november 1981

På konstitutionsutskottets vägnar
BERTIL FISKESJÖ

Närvarande: Bertil Fiskesjö (c), Hilding Johansson (s), Anders Björck (m), Torkel Lindahl (fp), Olle Svensson (s), Sven-Erik Nordin (c), Wivi-Anne Cederqvist* (s), Gunnar Biörck i Värmdö (m), Kurt Ove Johansson (s), Bengt Kindbom (c), Kerstin Nilsson (s), Jan Prytz (m), Sture Thun (s), Lars-Ingvar Sörenson* (s) och Bertil Hansson* (fp).

* Ej närvarande vid betänkandets justering.